

NÂNG CAO HIỆU QUẢ QUẢN LÝ TÀI CHÍNH CÔNG TẠI VIỆT NAM

● NGÔ THANH LOAN

Khoa Tài chính Ngân hàng và Bảo hiểm, Trường Đại học Kinh tế - Kỹ thuật công nghiệp

TÓM TẮT:

Quản lý tài chính công đóng vai trò trung tâm trong việc thực thi các chính sách kinh tế - xã hội, đảm bảo ổn định vĩ mô và phát triển bền vững. Trong bối cảnh hội nhập quốc tế và chuyển đổi số mạnh mẽ hiện nay, việc cải cách và hiện đại hóa công tác quản lý tài chính công đang là yêu cầu cấp thiết. Bài viết tập trung phân tích những vấn đề trọng tâm trong quản lý tài chính công ở Việt Nam hiện nay, đồng thời đề xuất các giải pháp nhằm nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản lý, tăng cường tính minh bạch, trách nhiệm giải trình và khả năng ứng phó với các thách thức trong bối cảnh mới.

Từ khóa: quản lý tài chính công, ngân sách, cải cách tài chính, minh bạch tài chính, hiện đại hóa quản lý công.

1. Đặt vấn đề

Tài chính công là công cụ quan trọng để Chính phủ thực hiện vai trò quản lý vĩ mô nền kinh tế, điều tiết thu nhập, phân bổ nguồn lực và thúc đẩy tăng trưởng kinh tế bền vững. Trong bối cảnh nền kinh tế toàn cầu biến động nhanh chóng do ảnh hưởng của dịch bệnh, bất ổn địa chính trị và các xu hướng công nghệ mới như chuyển đổi số và kinh tế xanh, yêu cầu đặt ra đối với quản lý tài chính công ngày càng cao. Không chỉ dừng lại ở việc cân đối thu - chi ngân sách, quản lý tài chính công hiện nay đòi hỏi sự linh hoạt, minh bạch và hiệu quả trong việc sử dụng các nguồn lực công. Tại Việt Nam, dù đã có nhiều cải cách về thể chế và công cụ quản lý tài chính như thực hiện kho bạc điện tử, quản lý ngân sách theo kết

quả đầu ra, hay công khai ngân sách, nhưng vẫn còn tồn tại nhiều thách thức về hiệu quả chi tiêu công, nợ công và minh bạch tài chính. Việc chậm hiện đại hóa quy trình, thiếu cơ chế giám sát độc lập và năng lực tổ chức còn hạn chế đang ảnh hưởng đến chất lượng quản lý tài chính công. Chính vì vậy, việc nhận diện rõ các bất cập, rào cản và đề xuất giải pháp cải thiện công tác quản lý tài chính công là yêu cầu cấp thiết trong giai đoạn hiện nay, nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động của bộ máy nhà nước và phục vụ tốt hơn cho phát triển kinh tế - xã hội.

2. Thực trạng quản lý tài chính công tại Việt Nam

Trong giai đoạn 2020-2024, quản lý tài chính công tại Việt Nam đã có những bước tiến quan trọng

cả về quy mô lẫn chất lượng điều hành. Bối cảnh hậu đại dịch Covid-19 đặt ra nhiều thách thức, nhưng đồng thời cũng tạo điều kiện để Việt Nam thúc đẩy cải cách cơ chế tài chính, nâng cao hiệu quả sử dụng ngân sách và từng bước minh bạch hóa hoạt động tài khóa.

Năm 2024 đánh dấu một bước ngoặt trong công tác điều hành ngân sách khi tổng thu ngân sách nhà nước (NSNN) lần đầu tiên vượt mốc 2 triệu tỷ đồng, đạt khoảng 2.025,4 nghìn tỷ đồng, vượt dự toán 19,1% và tăng 15,5% so với năm 2023. Trong đó, thu nội địa chiếm khoảng 85%, cho thấy sự gia tăng về quy mô hoạt động kinh tế trong nước. Thu từ dầu thô và hoạt động xuất nhập khẩu tiếp tục đóng góp tích cực, mặc dù thị trường thế giới còn nhiều biến động. Tỷ lệ động viên từ thuế, phí vào NSNN so với GDP đạt khoảng 17,8%, phản ánh nỗ lực cải thiện hệ thống thu trong điều kiện ổn định kinh tế vĩ mô.

Trong khi đó, chi NSNN năm 2024 đạt khoảng 1.830,8 nghìn tỷ đồng, tương đương 86,4% dự toán. Chi thường xuyên tiếp tục chiếm tỷ trọng lớn với khoảng 1.190,7 nghìn tỷ đồng, tăng 12,5% so với năm trước. Điều này cho thấy áp lực chi trả lương, bảo hiểm xã hội, y tế, giáo dục và quốc phòng vẫn ở mức cao. Ngược lại, chi đầu tư phát triển giảm nhẹ còn khoảng 529,1 nghìn tỷ đồng (bằng 78,1% dự toán), thể hiện phần nào khó khăn trong giải ngân vốn đầu tư công, đặc biệt ở các địa phương. Đây là một điểm yếu cốt lõi trong quản lý tài chính công, khi hiệu quả phân bổ và sử dụng vốn đầu tư còn chưa tương xứng với nhu cầu phát triển.

Về bội chi ngân sách, năm 2024 ghi nhận mức bội chi khoảng 399.400 tỷ đồng, tương đương 3,6% GDP, vẫn nằm trong ngưỡng cho phép theo Nghị quyết của Quốc hội. Trong đó, ngân sách trung ương chiếm phần lớn bội chi với hơn 93% tổng số, ngân sách địa phương giữ được cân đối tương đối tốt. Việc kiểm soát bội chi ở mức an toàn trong bối cảnh vẫn cần duy trì các gói hỗ trợ phục hồi kinh tế và chi đầu tư cơ sở hạ tầng là một thành công lớn trong điều hành chính sách tài khóa.

Một chỉ số đáng chú ý khác là nợ công năm 2024 ước khoảng 36-37% GDP, vẫn nằm trong giới hạn an toàn được Quốc hội phê duyệt (dưới 60%). So với giai đoạn 2016-2020, khi nợ công từng tiệm cận ngưỡng 64% GDP, con số năm 2024 cho thấy sự cải thiện rõ rệt. Trong cơ cấu nợ công, nợ của Chính phủ chiếm khoảng 33-34% GDP, nghĩa vụ trả nợ trực

tiếp của Chính phủ so với thu NSNN đạt khoảng 20-21%, thấp hơn trần quy định 25%. Tuy nhiên, việc bảo đảm an toàn nợ vẫn cần theo dõi chặt chẽ, nhất là trong bối cảnh tỷ giá và lãi suất quốc tế có nhiều biến động.

Chính phủ và Bộ Tài chính đã triển khai hàng loạt chính sách hỗ trợ tài khóa nhằm giảm thiểu tác động tiêu cực từ kinh tế toàn cầu, đồng thời duy trì ổn định kinh tế trong nước. Tổng số tiền miễn, giảm, gia hạn thuế, phí, lệ phí và tiền thuê đất trong năm 2024 ước tính khoảng 197,3 nghìn tỷ đồng. Điều này thể hiện nỗ lực hỗ trợ doanh nghiệp phục hồi sản xuất, khuyến khích đầu tư tư nhân và ổn định thị trường lao động.

Ngoài ra, cải cách thể chế tài chính cũng được đẩy mạnh, với việc ban hành Nghị định 138/2024/NĐ-CP nhằm siết chặt quy trình lập, phân bổ và quản lý chi thường xuyên. Việc triển khai hệ thống quản lý ngân sách tích hợp (TABMIS), số hóa dữ liệu tài chính công và mở rộng cổng thông tin công khai ngân sách là các bước đi quan trọng nhằm nâng cao tính minh bạch và trách nhiệm giải trình.

Tuy vậy, công tác quản lý tài chính công vẫn còn đối diện nhiều thách thức. Tình trạng giải ngân vốn đầu tư chậm vẫn phổ biến ở nhiều bộ, ngành và địa phương; phân bổ ngân sách còn dàn trải; công tác giám sát và đánh giá hiệu quả chi tiêu chưa được thực hiện thường xuyên và khách quan. Những tồn tại này cho thấy cần tiếp tục cải cách mạnh mẽ cơ chế lập và phân bổ ngân sách, tăng cường phân cấp gắn với trách nhiệm giải trình và hoàn thiện cơ chế kiểm toán tài chính công độc lập.

Như vậy, năm 2024 chứng kiến nhiều chuyển biến tích cực trong quản lý tài chính công, song cũng đặt ra yêu cầu cấp thiết về đổi mới tư duy điều hành và cải cách thể chế tài chính để đáp ứng yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội trong bối cảnh mới.

3. Những điểm còn hạn chế và giải pháp nâng cao hiệu quả quản lý tài chính công tại Việt Nam

Mặc dù Việt Nam đã đạt được nhiều kết quả tích cực trong công tác quản lý tài chính công trong những năm gần đây, đặc biệt là giai đoạn 2020-2024 với sự điều hành linh hoạt của Chính phủ và Bộ Tài chính, nhưng thực tế vẫn tồn tại không ít hạn chế cần được nhận diện và khắc phục để nâng cao hiệu quả, minh bạch và bền vững của hệ thống tài chính công quốc gia.

Một trong những điểm yếu nổi bật là tình trạng

phân bổ và sử dụng ngân sách nhà nước còn dàn trải, thiếu trọng tâm, trọng điểm. Nhiều địa phương và bộ, ngành vẫn đề xuất các dự án đầu tư công chưa thực sự cấp thiết hoặc thiếu tính khả thi, dẫn đến tình trạng chậm giải ngân vốn đầu tư, ảnh hưởng đến tốc độ triển khai các công trình, chương trình phát triển kinh tế - xã hội. Trong năm 2024, theo báo cáo của Bộ Tài chính, tỷ lệ giải ngân vốn đầu tư công mới đạt khoảng 78,1% kế hoạch được giao, thấp hơn mục tiêu đề ra, đặc biệt ở một số địa phương tỷ lệ này chỉ đạt dưới 60%. Nguyên nhân chủ yếu đến từ khâu chuẩn bị đầu tư chưa kỹ, vướng mắc trong giải phóng mặt bằng, năng lực quản lý yếu và sự thiếu phối hợp giữa các cấp, ngành.

Một tồn tại khác là cơ cấu chi ngân sách nhà nước còn mất cân đối khi chi thường xuyên vẫn chiếm tỷ trọng lớn, trong khi chi đầu tư phát triển chưa được đẩy mạnh đúng mức. Năm 2024, chi thường xuyên lên tới gần 1.200 nghìn tỷ đồng, chiếm hơn 65% tổng chi ngân sách, trong khi chi cho đầu tư phát triển chỉ chiếm chưa đến 30%. Điều này cho thấy gánh nặng chi trả lương, trợ cấp xã hội, chi sự nghiệp công và các hoạt động hành chính công vẫn rất lớn, gây áp lực lên cân đối ngân sách. Việc tinh giản biên chế, đổi mới đơn vị sự nghiệp công lập và cắt giảm chi tiêu hành chính tuy đã được đặt ra nhưng kết quả còn khiêm tốn, nhiều bộ, ngành, vẫn chưa thực sự quyết liệt thực hiện tái cơ cấu chi ngân sách.

Một điểm hạn chế nữa là tính minh bạch và trách nhiệm giải trình trong quản lý tài chính công còn chưa cao. Mặc dù hệ thống công khai ngân sách đã được triển khai, cổng thông tin ngân sách nhà nước đã hoạt động, nhưng việc cập nhật thông tin còn chậm, dữ liệu chưa đầy đủ và khó tiếp cận với người dân, doanh nghiệp và các tổ chức độc lập. Công tác kiểm tra, thanh tra và kiểm toán tuy có cải thiện, song còn tập trung chủ yếu vào hình thức và tuân thủ quy trình, chưa đi sâu vào đánh giá hiệu quả sử dụng ngân sách. Bên cạnh đó, năng lực cán bộ làm công tác tài chính công ở nhiều địa phương còn yếu, chưa theo kịp yêu cầu đổi mới, đặc biệt trong bối cảnh chuyển đổi số đang diễn ra mạnh mẽ.

Để nâng cao hiệu quả quản lý tài chính công, Việt Nam cần triển khai đồng bộ nhiều giải pháp, từ thể chế đến con người và công nghệ. Trước hết, cần hoàn thiện khung pháp lý về tài chính công, ngân sách nhà nước và đầu tư công theo hướng tăng cường phân cấp gắn với trách nhiệm giải trình rõ ràng. Việc sửa đổi Luật Ngân sách Nhà nước, Luật Đầu tư công và

các văn bản hướng dẫn thi hành cần được thực hiện một cách đồng bộ, nhất quán và lấy hiệu quả đầu ra làm tiêu chí đánh giá chính. Đồng thời, tăng cường cơ chế kiểm soát quyền lực trong lập và phân bổ ngân sách, tránh tình trạng xin - cho, lợi ích cục bộ hoặc phân bổ không công bằng giữa các vùng, miền.

Một giải pháp quan trọng khác là đẩy mạnh cải cách hành chính, đổi mới quản lý đơn vị sự nghiệp công lập, tiến tới cơ chế tự chủ thực chất. Nhà nước cần chuyển từ phương thức cấp kinh phí theo đầu vào sang đặt hàng theo đầu ra, chất lượng dịch vụ công. Đồng thời, đẩy mạnh cổ phần hóa doanh nghiệp nhà nước, giảm áp lực chi từ ngân sách, tạo không gian tài khóa để tập trung cho đầu tư phát triển. Việc sắp xếp lại bộ máy hành chính theo hướng tinh gọn, hiệu lực, hiệu quả cũng là yêu cầu cấp thiết để giảm chi thường xuyên và tăng chi cho các lĩnh vực mang tính chiến lược dài hạn.

Ứng dụng công nghệ thông tin và chuyển đổi số trong quản lý tài chính công là xu hướng tất yếu. Chính phủ cần đầu tư mạnh mẽ cho các hệ thống quản lý ngân sách điện tử, tích hợp các dữ liệu về thu - chi, đầu tư công, nợ công và tài sản công trong một nền tảng thống nhất. Việc triển khai hệ thống Kho bạc điện tử, Hệ thống thông tin quản lý ngân sách (TABMIS), cùng các phần mềm hỗ trợ phân tích tài chính sẽ giúp nâng cao tính minh bạch, rút ngắn thời gian xử lý, hạn chế gian lận và thất thoát ngân sách. Đặc biệt, cần thúc đẩy việc công khai, minh bạch dữ liệu ngân sách, tạo điều kiện để người dân, báo chí và tổ chức độc lập có thể giám sát chi tiêu công một cách hiệu quả.

Cuối cùng, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực tài chính công là giải pháp then chốt. Nhà nước cần có chiến lược đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ làm công tác tài chính ở cả trung ương và địa phương, không chỉ về chuyên môn mà còn về đạo đức công vụ, tư duy cải cách và kỹ năng công nghệ số. Việc xây dựng cơ chế đãi ngộ, đánh giá theo kết quả đầu ra cũng sẽ khuyến khích đội ngũ cán bộ đổi mới, sáng tạo và làm việc có trách nhiệm hơn.

Tóm lại, quản lý tài chính công tại Việt Nam đang đứng trước cả cơ hội và thách thức lớn trong giai đoạn phát triển mới. Việc nhận diện đúng các hạn chế và triển khai các giải pháp cải cách một cách toàn diện, nhất quán và thực chất sẽ là chìa khóa để đảm bảo tính bền vững của tài chính công, đồng thời hỗ trợ tích cực cho mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội của đất nước trong trung và dài hạn ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

Bộ Tài chính (2024). Tình hình thực hiện thu, chi ngân sách nhà nước năm 2024. Hội nghị tổng kết công tác tài chính - ngân sách nhà nước năm 2024, triển khai nhiệm vụ năm 2025.

Việt Hằng (2025). Lần đầu tiên thu ngân sách Nhà nước vượt trên 2 triệu tỷ đồng. Tạp chí Công Thương, truy cập tại <https://tapchicongthuong.vn/lan-dau-tien-thu-ngan-sach-nha-nuoc-vuot-tren-2-trieu-ty-dong-131901.htm>

Thùy Linh (2024). Bộ Tài chính hoàn thành xuất sắc, toàn diện nhiệm vụ tài chính - ngân sách nhà nước năm 2024. Tạp chí Tài chính. Truy cập tại <https://tapchitaichinh.vn/bo-tai-chinh-hoan-thanh-xuat-sac-toan-dien-nhiem-vu-tai-chinh-ngan-sach-nha-nuoc-nam-2024.html>

Chính phủ (2024), Nghị định số 138/2024/NĐ-CP về lập dự toán, quản lý, sử dụng chi thường xuyên ngân sách nhà nước để mua sắm tài sản, trang thiết bị; cải tạo, nâng cấp, mở rộng, xây dựng với hạng mục công trình trong các dự án đã đầu tư xây dựng.

Ngày nhận bài: 5/3/2025

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 17/3/2025

Ngày chấp nhận đăng bài: 7/4/2025

**IMPROVING THE EFFICIENCY OF PUBLIC
FINANCE MANAGEMENT IN VIETNAM**

● **NGO THANH LOAN**

Faculty of Finance, Banking and Insurance, University of Economics -
Technology for Industries

ABSTRACT:

Public financial management plays a pivotal role in the implementation of socio-economic policies, ensuring macroeconomic stability, and promoting sustainable development. In the context of deepening international integration and rapid digital transformation, the reform and modernization of public financial management systems have become urgent priorities. This study analyzes key challenges and issues currently facing public financial management in Vietnam. It also proposes solutions aimed at enhancing the effectiveness and efficiency of financial governance, while improving transparency, accountability, and adaptability in response to emerging global and domestic challenges.

Keywords: public financial management, budget, financial reform, financial transparency, public management modernization.